

ЖИТИ У ГАРМОНІЇ З ПРИРОДОЮ!

Вісник

КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

№4 (84)
ЛИПЕНЬ-
СЕРПЕНЬ 2020 р.
Заснована
у 2006 році
Розповсюджується
безкоштовно

Карпатський заповідник входить до Міжнародної мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО з 1993 року, але власне як біосферний резерват почав функціонувати лише у 2017 році. Справа в тому, що біосферні резервати є міжнародними структурами, які створюються в рамках програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» (МАБ) і повинні відповідати вимогам критеріїв їх Статутних рамок. Одним із таких критеріїв є наявність значної за площею транзитної, або перехідної зони (transition area), яка окрім господарських територій повинна містити й населені пункти. Саме тут має реалізуватися основна ідея біосферних резерватів, а саме запроваджуватися концепція сталого розвитку. До 2017 р. Карпатський біосферний заповідник таких територій не мав, про що регулярно наголошувала Міжнародна координаційна рада програми МАБ ЮНЕСКО, починаючи з 2003 р.

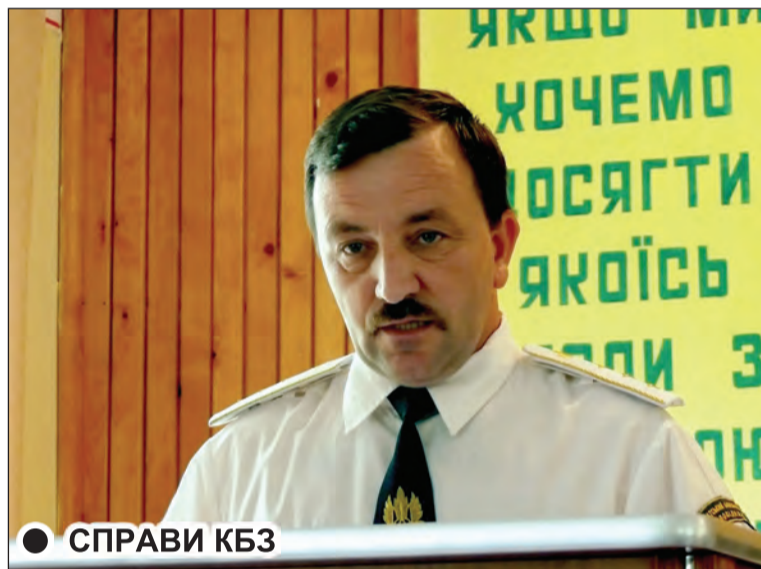
Лише у 2016 р., завдяки наполегливій роботі, транзитна зона врешті-решт була створена і документально оформлена, про що й було негайно проінформовано Міжнародну координаційну раду. Наступного року, на її 29-ій сесії, яка проходила з 12 по 15 червня 2017 р. у Парижі, було прийнято історичне рішення про повну відповідність території КБЗ критеріям зазначених вище Статутних рамок.

СТАНОВЛЕННЯ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО РЕЗЕРВАТУ ЯК МОДЕЛЬНОЇ ТЕРИТОРІЇ ДОВГОСТРОКОВОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

розповідає Микола РИБАК, в.о. директора Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець України

Відсутність транзитної зони і доволі жорсткий заповідний режим на території заповідника в до-резерватний період, а також включення до складу КБЗ прилеглих до населених пунктів ділянок, дуже часто ставали причиною конфлікту інтересів з місцевим населенням впродовж тривалого періоду функціонування нашої установи. У свою чергу – це спричинювало тотальне несприйняття діяльності заповідника та категоричний супротив подальшому розширенню його території.

Початком налагодження нормальних відносин адміністрації заповідника з населенням можна вважати 2013-ий рік, коли ми особисто організували роботу Координаційної ради. Уже на першому її засіданні 30 квітня 2013 року, я, як керівник заповідника, всі голови самоврядних органів району, районної ради та райдержадміністрації (загалом 21 особа) підписали вкрай важливий для майбутнього документ

● СПРАВИ КБЗ

– Меморандум про співпрацю адміністрації заповідника з органами місцевого самоврядування, місцевою владою щодо збереження та використання природ-

них комплексів КБЗ як частини Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» у межах Рахівщини.

Цей документ, як і плідно функціонуюча Координаційна рада, допомогли заповіднику на-решті виконати Указ Президента України «Про розширення території Карпатського біосферного заповідника» від 14 січня 2010 року №25, а також вирішити важливу проблему щодо приведення територіальної структури та зонування КБЗ у відповідність зі Статутними рамками для біосферних резерватів ЮНЕСКО, про що ми вже писали вище.

Упродовж 2016-2017 років адміністрація заповідника не лише створила транзитну зону (або територію сталого розвитку – як ми її назвали для кращого розуміння покладених на неї функцій) загальною площею 136,9 тис. га, але й започаткували повноцінне функціонування заповідника як біосферного резервату ЮНЕСКО. Наразі його загальна площа становить майже 195 тис. га і включає частково або повністю п'ять державних лісгосподарських підприємств і 17 територіальних громад населених пунктів Рахівського та Тячівського районів.

Зазначене чітко відображено у Положенні про КБЗ, Проекті організації території та охорони природних комплексів заповідника і юридично закріплено у підписаних Деклараціях з 17-тма

на 2-ій стор.

● СПІВПРАЦЯ

ВІЗИТ ПИСЬМЕННИЦІ

Нещодавно на території Карпатського біосферного заповідника працювала нідерландська письменниця та журналістка Дора ван Дювенбод.

Ще за кілька місяців до приїзду вона звернулася до адміністрації КБЗ з проханням допомогти у її роботі над книгою про карпатські праліси, питання їхнього збереження та погляд зі сторони, де основний акцент має змішуватися на світ без втручання людини. Керівництво установи відгукнулося на її прохання та висловило свою підтримку і готовність допомогти. Незважаючи на чисельні перешкоди, зокрема, через ситуацію з COVID-19 та карантинними обмеженнями, Дора все-таки наважилася здійснити цю нелегку подорож та розпочати своє знайомство з нашою установою.

Отож, під час представлення ідеї та концепції майбутньої співпраці, під безпосереднім ке-

рівництвом в.о. директора Миколи Рибак, було визначено відповідальних працівників – автора цих рядків та заступника начальника відділу науково-дослідної роботи та міжнародної співпраці Василя Покин'ячу. Також узгодили план роботи та території заповідника, які слід було відвідати. Працівники КБЗ радо допомогли гості зануритися в свої робочі будні й ознайомитися із заповідними куточками нашого краю. Серед територій, які відвідали, було Кевелівське, Кузійське та Чорногірське ПНД відділення.

Першими вона побачила територію Кевелівського ПНДВ, ліси та високогір'я, що вражають своєю мальовничістю та недоторкованою природою. Гостя поспілкувалася з начальником відділення Василем Вербіцьким та його інспекторами. Крім того, саме в цей

на 3-ій стор.

У НІМЕЧЧИНІ ВИПУЩЕНО МОНОГРАФІЮ У СПІВАВТОРСТВІ ІЗ ЗАКАРПАТСЬКИМИ НАУКОВЦЯМИ

У травні 2020 року, у німецькому видавництві «Verlag SWG imex GmbH (м. Нюрнберг), вийшла друком, українською, англійською та німецькою мовами, колективна монографія групи українських науковців – «Суспільно-правові трансформації економічних систем у часи неіндустріалізму». Видання створено за ініціативи Академії економічних наук України, під керівництвом, доктора економічних наук, професора Ю.В. Пасічника (Національний Науковий центр «Інститут аграрної економіки»).

На 714 сторінках монографії, у п'яти розділах (Фінансова політика інтеграційних процесів держави; Національне господарство, як індикатор економічного розвитку країни; Теоретико-методологічні засади мікрокредитування та мікрофінансування аграрного виробництва; Облікова політика підприємництва; Індустрія туризму та гостинності; Правові аспекти суспільних трансформацій), всесторонньо проаналізовано сучасні глобалізаційні виклики, які формуються умовами неіндустріалізму, суттєво впливають на функціонування та розвиток усіх країн світу й України.

Беручи до уваги пандемію коронавірусу, яка зачепила весь світ, особливої актуальності набувають нові форми існування держав не лише в цих умовах, але і в найближчій перспективі. Тепер стають більш очевидними всі проблеми державного устрою, зокрема національної безпеки в медичному, продовольчому, фінансовому, промисловому, соціального захисту напрямках. Зважаючи на ці складні умови світового суспільного розвитку, для України актуалізується проблема пошуку та використання нових підходів щодо вирішення поточних та перспективних проблем. Тому, автори публікації зазнача-

ють, що в нашій країні, зважаючи на перманентну нестабільну політичну та економічну ситуацію, продовжується падіння національної економіки. Саме тому, ситуація, що склалася в державі, вимагає від уряду впровадження низки превентивних заходів та використання інструментів економічного регулювання, а також побудови механізмів подолання кризових явищ та відновлення економіки.

Над проблемами подолання кризових явищ та мінімізації їхнього впливу на населення та підприємницькі структури разом із урядовцями, працюють також і вітчизняні науковці. Результати їхніх досліджень, зокрема, пропозиції щодо перспектив розвитку економічної системи в епоху неіндустріалізму, ґрунтовно висвітлюються в цій фундаментальній колективній науковій праці. На жаль, не зупинятимемося на всіх аспектах порушених на сторінках цього видання, акцентуємо, тільки на деяких актуальних еколого-економічних публікаціях.

Особливої уваги заслуговують підрозділи монографії «Стратегічні засади розвитку ринку зелених облігацій в Україні та світі» (Г.А. Матвієнко, Таврійський НУ ім. В. Вернадського), «Механізми формування та реалізації державної політики розвитку курорт-

● НОВОДРУКИ

но-рекреаційної сфери регіонів» (В.В. Камінецький, Міжрегіональна академія управління персоналом), «Розвиток зеленого туризму в Україні» (Н.В. Дем'яненко, Полтавська державна аграрна академія), «Екологічна освіта як невід'ємна складова успішних економічних трансформацій в епоху неіндустріалізму» (Л.Р. Неделіна, Національна академія державного управління при Президенті України) та інші. У книзі поміщено також еколого-економічний підрозділ «Деякі правові аспекти сталого розвитку гірських регіонів та збереження природоохоронних територій в Україні» (Ф.Д. Гамор, КБЗ та А.Ф. Гамор, ДВНЗ «УжНУ»).

Звертаємо увагу на рішення Конференції ООН зі сталого розвитку «Ріо+20: Майбутнє, якого ми прагнемо» (Ріо-де-Жанейро, Бразилія, 20-22 червня 2012 року). Наголошується, важливість досягнення гармонії людини і природи, забезпечення необхідного балансу між економічними, соціальними та екологічними потребами суспільства й забезпечення прав її величності Природи, і екологічних складових під час розробки та реалізації Стратегії сталого розвитку.

Нині, як ніколи, потрібне вдосконалення природоохоронного законодавства, адже, в Україні антропогенне та техногенне навантаження, в декілька разів перевищує відповідні показники у розвинутих країнах світу.

на 3-ій стор.

органами місцевого самоврядування Рахівського та Тячівського районів і Меморандумі з обласним управлінням лісового та мисливського господарства.

Як відомо, для повноцінного функціонування Карпатського біосферного резервату важливими є скоординовані дії адміністрації заповідника та усіх суб'єктів, що входять до транзитної зони біосферного резервату, в питаннях збереження природно-заповідного фонду, невиснажливого використання природних ресурсів на території заповідника у буферній і зоні антропогенних ландшафтів та створення умов для сталого розвитку прилеглих територій біосферного заповідника.

Положенням про Карпатський біосферний заповідник передбачено, що фінансування заходів для його утримання здійснюється відповідно до законодавства за рахунок коштів загального та спеціального фондів Державного бюджету України. Для цього можуть також залучатися кошти місцевих бюджетів, благодійних фондів, підприємств, установ, організацій, громадян (у т. ч. – валюта) та з інших джерел фінансування, не заборонених законодавством.

Основним джерелом фінансування заповідника звичайно є держбюджет України, однак щорічно заповіднику кошторисом доводяться обсяги фінансування лише на його утримання. Тож адміністрація вживає заходи щодо залучення додаткових коштів, які будуть спрямовані у першу чергу на розвиток наявної інфраструктури заповідника та зміцнення його матеріально-технічної бази.

Крім того, виконуючи зобов'язання відповідно до Декларації про співпрацю між КБЗ, як біосферним резерватом, і місцевими радами, адміністрація заповідника розробляє та організовує реалізацію спільних планів і програм, а також здійснює пошук коштів, грантів та інвестицій для впровадження ідей сталого розвитку.

З цього приводу варто зазначити, що Карпатський біосферний заповідник у відповідності до норм чинного земельного законодавства, починаючи з 2019 року став потужною бюджетоутворюючою установою для 15-ти територіальних громад, розташованих у зоні діяльності заповідника, які входять до транзитної зони біосферного резервату.

Так, за 2019-ий та 6 місяців 2020 р. Карпатський біосферний заповідник переказав на рахунки 15 місцевих рад податків і зборів на суму 52 099 867 тис. гривень, з яких більшу частину, а саме 45 698 546 тис. грн. – становить земельний податок. Зокрема, за цей період перераховано земельного податку: на Рахівську міськраду – 1 183 714 тис. грн., Білинську – 117 241 тис. грн., Квасівську – 509 677 тис. грн., Ясинянську – 6 897 775 тис. грн., Видричанську – 4 371 001 тис. грн., Богданську – 4 140 643 тис. грн., Лугівську – 6 000 761 тис. грн., Костилівську – 2 462 374 тис. грн., Діловецьку – 1 902 058 тис. грн., Лужанську – 839 383 тис. грн., Косівсько-Полянську – 3 248 754 тис. грн., Углянську – 2 857 286 тис. грн., Великопольську – 4 120 467 тис. грн., Широколужанську – 6 551 981 тис. грн. та Хустську міську раду – 495 425 тис. грн.

Також, у контексті реалізації ідей сталого розвитку, сьогодні є важливим знайти механізм об'єднання зусиль щодо соціально-економічного та культурного розвитку місцевих рад зі створення умов для розвитку сільського та екологічного туризму й рекреації, ведення традиційного господарства та охорони довкілля у

СТАНОВЛЕННЯ КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО РЕЗЕРВАТУ ЯК МОДЕЛЬНОЇ ТЕРИТОРІЇ ДОВГОСТРОКОВОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

розповідає Микола РИБАК, в.о. директора Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець України

межах території природно-заповідного фонду. Адже Карпатський біосферний заповідник у межах Рахівського і Тячівського районів веде потужну еколого-освітню та туристично-рекреаційну діяльність. Так, щороку КБЗ відвідує близько 40 тис. туристів, однак це становить лише 20% об'єктованої норми, передбаченої Проектом організації території заповідника та охорони його природних комплексів. Тож розвиватися є куди.

Велику увагу ми приділяємо розвитку полонинського господарства, забезпеченню громадян паливними дровами та створенню належних умов для ведення населенням традиційного господарства (випасання худоби на полонинах, сінокосіння, збір дикорослих плодів тощо) у буферній та зоні антропогенних ландшафтів заповідника. Для цього проводимо необхідні заходи у контексті поновленого Меморандуму про співпрацю між адміністрацією заповідника та органами місцевого самоврядування Рахівського і Тячівського районів.

Важливим є також те, що на початку 2020 року адміністрація заповідника, у рамках співпраці з територіальними громадами, розробила проекти програм соціально-економічного та культурного розвитку населених пунктів у межах території природно-заповідного фонду на 2020-2022 роки. Проектами програм визначено організаційні і практичні заходи щодо створення умов для розвитку сільського та екологічного туризму і рекреації, ведення традиційного господарства та охорони довкілля на природно-заповідній території, а виконання завдань програм забезпечить довгостроковий сталий розвиток населених пунктів двох районів як в інтересах місцевих громад, так і охорони природи.

Слід зазначити, що станом на 30 червня поточного року згадані програми уже затверджено рішеннями сільрад Богдана, Видрички, Лугів та Великої Углі. У їх рамках Богданська сільська рада виділила фінансування у розмірі 50 тис. грн. для капітального ремонту моста в ур. Рогнескул, а Лугівська – 50 тис. грн. для поточного ремонту дороги на полонину Туркул.

Враховуючи те, що виконавцем програм є Карпатський біосферний заповідник, адміністрація установи закликає голів та депутатів місцевих рад прискорити розгляд запропонованих програм та якнайшвидше виділити заплановані на цей рік кошти на їх реалізацію.

Крім зазначеного вище, заповідник подав на конкурс до міжнародних фондів два інфраструктурні проекти, по яких результати будуть відомі уже у серпні поточного року. Найближчим часом очікується також «розблокування» українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», призупиненого внаслідок реорганізації Міністерства екології та природних ресурсів України. За його кошти у термін до 2022 року ми плануємо значно зміцнити наявну матеріально-технічну базу природоохоронних науководслідних відділень та структурних підрозділів. Також будуть профінансовані пріоритетні проекти у територіальних громадах, розташованих у зоні нашої діяльності. Наразі за кошти проекту запо-

відник реалізував низку наукових і природоохоронних заходів, придбав автомобіль підвищеної прохідності «Renault Duster» та чотири ПНДВ забезпечив мобільним радіозв'язком.

Певну частину заходів щодо розвитку заповідника, передбачених Проектом організації території та охорони його природних комплексів, адміністрація зможе виконати за власні кошти, отримані від надання платних рекреаційних та інших послуг. А це – близько 0,5 млн. гривень у рік. Цей показник

теж можна покращити за рахунок збільшення надходжень власних коштів, зокрема за рахунок розвитку рекреаційної діяльності.

Є й інші законні можливості залучення коштів для виконання природоохоронних і рекреаційних заходів. Для прикладу, в 2019-2020 роках КБЗ, у співпраці з ТОВ «ОАЗА», встановив гірсько-поливний підйомник на території заповідника у зоні антропогенних ландшафтів Кевелівського ПНДВ, чим створив додаткові можливості для зимового відпочинку і отримання

мання додаткових коштів від здійснення рекреаційної діяльності.

На завершення наголошу, що успіх КБЗ у збереженні довкілля, розвитку і підтримці територіальних громад у веденні населенням традиційного господарства та створенні умов для сталого розвитку територіальних громад транзитної зони резервату в значній мірі буде залежати від фінансової спроможності виконати заплановані Проектом організації природоохоронні, рекреаційні та господарські заходи.

Результат діяльності заповідника при належному фінансуванні сприятиме досягненню екологічної стійкості території природно-заповідного фонду, яка забезпечуватиме збереження цінних природних комплексів і об'єктів Карпатського регіону, та довгостроковому сталому розвитку території, як в інтересах місцевих громад, так і охорони природи. У підсумку ми забезпечимо не тільки розвиток сільського туризму і рекреаційної діяльності в цілому, розбудову рекреаційно-туристичної і господарської інфраструктури, підтримання показових демонстраційних господарств та народних промислів, але й створимо належні умови для екологічного відпочинку та збереження культури ведення полонинського господарства, зокрема, як туристичної атракції, оперативного усунення можливих наслідків стихійних лих, збільшення зайнятості населення, покращення умов роботи працівників та зростання надходжень до місцевих бюджетів територіальних громад, що безумовно позитивно вплине на соціально-економічну та екологічну ситуацію, як в зоні діяльності Карпатського біосферного заповідника, так і в межах його транзитної території.

РЕКОНСТРУКЦІЯ

ТРИВАЄ РЕМОНТ ДАХІВ ПРИМІЩЕНЬ КБЗ

На балансі Карпатського біосферного заповідника нині знаходиться понад шістьдесят будівель, зокрема, найбільше споруд на центральній садибі. Переважно, всі приміщення збудовані у період 1975-1990 років, однак попри постійний догляд з боку адміністрації установи і регулярне проведення поточних ремонтів, стан окремих будівель – критичний. Серед них унікальний в Україні «Музей екології гір...», гаражно-господарський комплекс, адміністративно-лабораторний корпус та інші.

У рамках українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні», ще у 2018 році планувався провести реконструкцію та капітальний ремонт інфраструктурного комплексу центральної садиби КБЗ. Для цього був напрацьований потужний архітектурний проект, який базувався на найновітніших «зелених» і енергозберігаючих технологіях, а також інших інноваціях. Він був повністю погоджений адміністрацією КБЗ. Однак через реорганізацію Мінприроди України, українсько-німецький проект було призупинено, що потягло за собою і припинення будь-яких видів діяльності, пов'язаних із реконструкцією інфраструктури центральної садиби заповідника.

Це створило вкрай складну ситуацію в установі, оскільки без прийняття негайних заходів зазначені вище критичні елементи інфраструктури отримують значні пошкодження або будуть зруйновані повністю чи частково, що призведе до колосальних збитків. Вирішити цю проблему самостійно адміністрація КБЗ не в змозі, оскільки на розроблення архітектурного проекту та виконання робіт необхідно витратити значні кошти яких у заповідника

немає. Із створенням нині нового міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з'явилась і надія на відновлення фінансування заходів у Карпатському біосферному заповіднику за кошти українсько-німецького проекту «Підтримка природно-заповідних територій в Україні».

Разом з тим, розуміючи, що у кращому випадку повноцінно проект заповідника прийнято рішення невідкладно розпочати роботи власними силами із ремонту (заміни) елементів дахів тих будинків які за висновками комісії є аварійними та такими, що уже в даний час є проблемними

для належної роботи працівників заповідника, протікання дахів тощо.

Микола РИБАК,
в.о. директора Карпатського біосферного заповідника, заслужений природоохоронець України.

Многая, благая літ...

У липні – серпні цьогоріч ювілейні роковини від днів народження урочисто відзначили працівники Карпатського біосферного заповідника:

Оксана Миколаївна ЩЕРБА, завідувач центральним складом;
Людмила Іванівна ПІПАШ, старший науковий співробітник лабораторії екологічного моніторингу;

Ілля Васильович КЛИМПУШ, майстер з охорони природи

Петрос-Говерляньського ПНДВ;

Олена Іванівна ТАНЧИНЕЦЬ, прибиральниця Широколужанського ПНДВ.

В святковий день прийміть вітання

Та найщиріші побажання:

Хай будуть з Вами здоров'я та сила,

Хай доля буде ласкава і щира!

Щоб ніколи не знали Ви втоми!

Хай мир і злагода будуть у домі,

Хай Господь дарує надію й тепло

На довгі літа, на щастя й добро!

Адміністрація заповідника.

КОРОТКО ПРО ГОЛОВНЕ

ОХОРОНА ПРИРОДИ, РЕКРЕАЦІЯ І ЦІКАВІ ОБ'ЄКТИ – ПНДВ ЗАПОВІДНИКА

Основні завдання природоохоронних науково-дослідних відділень Карпатського біосферного заповідника – це забезпечення режиму охорони території та природних об'єктів, а також попередження та припинення порушень природоохоронного законодавства. Серед напрямів роботи головним є охорона заповідних територій, рослинного та тваринного світу. Також недопущення порушення встановленого заповідного режиму, притягнення порушників до відповідальності, дотримання вимог щодо відвідування та правил перебування. Важливим є запобігання та ліквідація пожеж, інших надзвичайних ситуацій, проведення лісопатологічних обстежень, виконання планів природоохоронних, науково-дослідних, еколого-освітніх, рекреаційних та господарських заходів. Ще працівники відділення беруть участь у підготовці «Літопису природи». А про решту особливостей відділень читайте далі:

РАХІВ-БЕРЛИБАСЬКЕ ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Очолює ПНДВ Анатолій Григорович Чулянчик, у штаті 14 працівників держохорони. Функціонує з 2011 року та розташоване на базі центральної садиби заповідника. Територія відділення, площею 3210 га, поділена на три функціональні зони – заповідна (17,1%), буферна (36,0%) та зона антропогенних ландшафтів (46,9%). Під особливою охороною перебувають старовікові природні ліси відділення (303,9 га), де забороняється проводити будь-які природоохоронні заходи.

Серед маршрутів відділення є **Екологічна стежка «Лісопарком і колекційною ділянкою»**, що проходить на території центральної садиби КБЗ і починається

від «Музею екології гір» та історії природокористування в Українських Карпатах. Біля мінерального джерела розміщено інформаційний стенд. Стежка прознакована. Протяжність – 1,5 км, тривалість – 2 год. Обладнано два місця відпочинку та мінеральне джерело в урочищі Підділ.

Цікаві об'єкти: **Мінеральне джерело в урочищі Підділ**, де протікає вуглекисла, гіркарбонатно-хлоридонатрієва вода. Для лікування захворювань органів травлення. **«Водоспад здоров'я»** – рекреаційна зона, де облаштовано водоспад та басейн із гірського потічка. Є альтанка та джерело питної води, яке користується великим попитом у жителів поблизу розташованих населених пунктів та міста Рахова.

Колекційна ділянка або дендропарк КБЗ, площею 3,95 га – тут нараховується приблизно 300 видів судинних рослин природної флори й екзотів. Основну частину видів представлено аборигенною карпатською флорою, що має наукове і декоративне значення. На території дендропарку культивується 142 видів дерев і кущів, з яких 35 є представниками природної флори України, а 107 – екзоти. Колекція хвойних складає 50 видів. **Розсадник КБЗ** – створений у 2009 році на території центральної садиби. Загальна площа – 550 м (420 м над рівнем моря). Основний напрям роботи – вирощування декоративних видів рос-

лин та рослин, які занесені до Червоної книги України, для покращення благоустрою, озеленення території біля адмінбудинків, контор ПНД відділень, території міста Рахова, ближніх сіл, а також проведення екоосвітньої роботи серед школярів, студентів, інших громадян та для реалізації декоративних видів рослин для потреб населення.

У найближчих планах відділення: облаштування туристичного маршруту на полонину Берлибашка, звідки туристи матимуть можливість прямувати на полонину Лисичий та гору Піп Іван Марамороський та створення реабілітаційного центру для диких тварин.

ТРИБУШАНСЬКЕ ПРИРОДООХОРОННЕ НАУКОВО-ДОСЛІДНЕ ВІДДІЛЕННЯ

Очолює ПНДВ Василь Миколайович Шемота, розташоване в селі Ділове. Територія відділення, площею 2913 га, поділена на три функціональні зони – заповідна (69,3%), буферна (16,5%) та зона антропогенних ландшафтів (14,2%). Під особливою охороною перебувають букові праліси відділення, площею 1445,6 га, що включені до об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО «Букові праліси і давні ліси Карпат та інших регіонів Європи». Крім того, за межами об'єкта Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО охороняються квазіпраліси (27 га) та природні ліси (358,3 га). У штаті працює 18 людей, з яких 12 – працівники служби державної охорони.

У Трибушанському ПНДВ є три маршрути: **3 села Ділове до гори Піп Іван Марамороський**. КПП «Трибушанське лісництво» – село Ділове – Білий потік – полонина Лисичий – гора Піп Іван Марамороський. Маршрут промаркований біло-червоним кольором і є одним з найбільш мальовничих. Протяжність – 21,7 км, тривалість – 12 год. Обладнано два місця відпочинку та джерело питної води. **На водоспад Лихий**: КПП «Трибушанське лісництво» – демонстраційне форелеве господарство – водоспад Лихий. Маршрут промаркований біло-жовтим кольором. Протяжність – 3,6 км, тривалість – 2 години. На початку стежки рекреаційна зона. Також обладнано три місця відпочинку. **На водоспад Ялин**: КПП «Трибушанське лісництво» – село Ділове – Білий потік – водоспад Ялин. Маршрут промаркований біло-жовтим кольором. Протяжність – 10 км, тривалість – 2 години (в один бік). Обладнано п'ять місць відпочинку, джерело питної води та одне місце для наметів.

Екологічна стежка «Центром Європи та форелевим господарством». Стежка прознакована. Протяжність – 1 км, тривалість – 1 година. Обладнано три місця відпочинку та джерело питної води, поряд із форелевим господарством є рекреаційна зона. Стежка починається від центру Європи, де встановлено символічні геодезичний знак та Стеллу. Тут створено еколого-культурологічний рекреаційний комплекс. Заповідним лісом маршрут виводить до форелевого господарства Карпатського біосферного заповідника. Тут для зариблення потоків вирощується та утримується струмкова форель. Також для реалізації населенню розводять форель райдужну та голец. Загалом розміщено дев'ять басей-

нів для нагулу риби та інкубатор. Можна придбати рибу і приготувати її відразу на місці. На території є декілька альтанок і мангалів.

Візит-центри: Туристично-інформаційний центр «Карпатська форель», розташований на першому поверсі контори Трибушанського ПНДВ і функціонує з січня 2012 року. Його тематичне спрямування полягає у висвітленні багатства сукупності риб Українських Карпат та проблем охорони водних ресурсів краю. Працює цілий рік. **Еколого-освітній центр «Центр Європи»**, розташований у селі Ділове, Закарпатської області. Тут зібрані колекції гуцульського посуду, вишивки, різьблених виробів, міні-діорама «Світ тварин Закарпаття» та скляні вітражі. Експозиція 1-го поверху присвячена природно-заповідному фонду та заповіднику. Туристичні принади Закарпаття, його історія, природа та культура складають 2-гу частину експозиції. Серед послуг: фотографування у гуцульському одязі, іменне свідоцтво. Працює цілий рік.

Цікаві об'єкти: «Скеля-стрімчак над Білим Потоким» – унікальна мінералопетрографічна пам'ятка. Виходи мармуру білого, чорного, сірого і зеленого. Має потужне естетичне значення. **«Кедр європейський»** – пам'ятка природи, де охороняються дерева кедра європейського (віком 220 років), що занесений до Червоної книги України. **«Сосна гірська «Жереп»** – пам'ятка природи, де охороняються насадження сосни гірської. Має ґрунтозахисне, водоохоронне, водорегулююче та наукове значення. **«Тис ягідний»** – пам'ятка природи, створена для охорони і збереження в природному стані насаджень тису ягідного, що занесений до Червоної книги України. Дерева зростають поодинокі та невеликими групами. Найбільші з них досягають висоти 8-9 м. Здебільшого тут буковий ліс із домішкою явора, ясена та клеона гостростиглого.

У найближчій перспективі, відповідно до Проекту організації території та охорони природних комплексів КБЗ, на території відділення планується здійснити повну реконструкцію форелевого господарства, створити еколого-освітній центр на полонині Лисичий та здійснити масштабне інфраструктурне облаштування туристично-інформаційного центру «Карпатська форель», еколого-освітнього центру «Центр Європи» та всіх наявних туристичних маршрутів.

Олександра СИМОЧКО.

Вісник
КАРПАТСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА
РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ГАЗЕТА

Контактні телефони: (03132) 2-21-93, 2-29-14.
Електронна пошта: cbr-rakhiv@ukr.net
<http://cbr.nature.org.ua>
Засновник і видавець:
Карпатський біосферний заповідник.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
вул. Красне Плесо, 77,
а/с 8, м. Рахів, 90600,
Закарпатська обл.

РЕДКОЛЕГІЯ:
Федір Гамор (шеф-редактор),
Андріана Леле,
Микола Рибак,
Юрій Беркела,
Богдана Москалюк,
Ярослав Довганич,
Вікторія Бундзяк,
Олег Борик (верстка).

Відповідальність за достовірність фактів несе автор.

Газету віддруковано: ФОП Федченко Н.В.,
вул. Чкалова, 32А/32, м. Харків.

Замовлення № 43869

Тираж – 1300 примірників.

Газета виходить раз на два місяці.

Свідоцтво про державну реєстрацію 3т № 401 від 25.01.2006 року